

Kenneth Petterson
chefredaktör,
ansvarig utgivare
08-728 49 70
070-607 56 97
k.p@byggnadsarbetaren.se

Anki Wetterstål
debattredaktör
08-728 49 71
070-664 49 00
a.w@byggnadsarbetaren.se

Jenny Berggren
allmänreporter
08-728 49 73
j.b@byggnadsarbetaren.se

Katarina Connheim
allmänreporter,
nyhetsansvarig
08-728 49 87
070-627 60 84
k.c@byggnadsarbetaren.se

Nina Christensen
allmänreporter
webbansvarig
08-728 49 79
070-246 87 06
n.c@byggnadsarbetaren.se

Ingemar Dahlkvist
arbetsrätt, löner
08-728 49 72
070-607 56 91
i.d@byggnadsarbetaren.se

Margite Fransson
arbetsmiljö, hälsa
08-728 49 74
070-607 56 89
m.f@byggnadsarbetaren.se

Cenneth Niklasson
allmänreporter
08-728 49 76
070-607 56 92
c.n@byggnadsarbetaren.se

Anki Sydegård
reportageansvarig
08-728 49 77
070-607 56 87
a.s@byggnadsarbetaren.se

TS-kontrollerad

upplaga 2005: 131 600

Telefon: 08-728 49 00

Postadress: 106 32 Stockholm

Besöksadress: Hagag. 2, 4 tr,
Sthlm

Adressändring, medlem i

Byggnads:

Kontakta din lokala avdelning

Prenumeration: edb, telefon 08-
619 35 93 Pris, helår: 297 kr

Annons: Swartling & Wranding Media,
telefon 08-545160 67

Repro: Grafit

Tryck: Sörmlands grafiska, Quebecor

FABRIKSBYGGT

NU KOMMER LÄGENHETER I PAKET

I området Annestad i Malmö kommer bostäderna så gott som färdiga från fabriken.

SID 8-13

**KÄRLEK
KÄNDISEN
FÖLL FÖR
MURAREN**

SID 18-21

THAILAND

DE GÖR RISKJOBDET EFTER TSUNAMIN

SID 16-17

SÅFUNKARDET

LÄTTARE BYGGJOBB MED LITIUM

SID 28-29

SÅ FÅR GLASARBETARNA HÖGRE LÖNER

SID 14-15

Rivarbetare dog när vägg rasade

BYGGNYTT/ En tragisk dödsolycka inträffade på en arbetsplats i Göteborg när en tung tegelvägg rasade över rivarbetaren Teemu Kangas. SID 23

DEBATT SID 4-5

Medlemmarna ska bestämma i facket

"Ombudsmännen ska vara starka mot vår motpart, inte mot medlemmarna".

GREJER & GREPP SID 30

Mikrovagn klarar trösklar

Den underlättar transport i trånga utrymmen.

BYGGFOLK SID 35

De vann priser i påsktävlingen

BYGGFOLK SID 32-33

Leif är Sveriges ende byggspanare

Dag för dag har han föjt och dokumenterat bygget utanför sitt fönster. Leif Svensson är byggets motsvarighet till train-spotters.

5 SKRIVA &

5 LÄSA SID 7

Per prisas trots lyckliga slut

Borgarna spelar i en annan division

● Det är inte lätt att sitta i regeringsställning och ta många hänsyn. Ett och annat självmål är oundvikligt. Hade det inte varit för skams skull, så är det väl Perssons fel att vi råkade ut för orkanen Gudrun plus fågelinfluensan också.

Vi är ett arbetarparti, säger Reinfeldt och ser ut som en svärmorsdröm. Kollektivavtal ska vi ha, fortsätter han, men innehållet är han förtegen om. Förmodligen blir det vilda västern på arbetsgivarnas villkor.

Dessutom ska Gud och varannan människa starta eget och ha "friheten" att jobba hur mycket som helst – ett utmärkt sätt att öka arbetstiden bakvägen.

Företagen skickar jobb till östländer, där folk och barnarbetare är hungrigare än här – ivrigt påhejade av sin supporterklubb Svenskt Näringsliv.

Här hemma, säger borgarpakten, ska bli många nya jobb. Men till vilken lön?

KENNETH PETTERSON

Och stackars våra ungdomar, som enligt centerns Maud Olofsson, ska gå på ständigt lågbetalda feriejobb.

Man tänker också betala sänkta skatter med dyra privata sjukförsäkringar och skyhöga självrisker.

Detta och mycket mer bevisar väl att borgarna och vi vanliga människor inte spelar i samma division.

MURARE UTAN M

Förtroendeuppdrag kräver etik och moral

● Ordföranden öppnar mötet och hälsar oss alla välkomna. På årsmötet sker viktiga ny- och omval, vilket efter slutna omröstning gör att vi får en ny ordförande under det nya verksamhetsåret.

Den nye ordföranden reser sig, tackar för förtroendet och hoppas att vi kan titta framåt i lite nya perspektiv, vara lite nytänkande. Då reser sig den förre ordföranden och kastar skit på

avdelningen och oss som haft förtroende för honom. Tackar inte ens för de två år vi haft förtroende för honom, utan går bara därifrån.

Jag har alltid lärt mig att Byggnads är en solidarisk, stark, trygg och stolt organisation – som sektion, avdelning eller förbund. Jag säger bara, lite etik och moral har vi väl som förtroendevalda?

ROBBAN
HELSINGBORG

Var är pensionärerna i Byggnads?

● Var är alla pensionärer i debatten? Vad har Byggnads gjort sedan 1889 för sina pensionärer, till exempel? De som är träarbetare sedan många år.

Kanske ingen har överlevt sin dåliga pension?

ALLROUNDBYGGAREN 2000

TYCK DIREKT PÅ NÄTET!

På vår hemsida kan du publicera insändare direkt på nätet. Gå in på www.byggnadsarbetaren.nu.

När bygget blir fabrik

Nyligen invigde NCC en fabrik i Hallstahammar för tillverkning av färdiga flerbostadshus. 60 anställda ska producera 1 000 lägenheter om året – 17 lägenheter per anställd och år. Bostadsdelarna kommer att levereras ut till bygget i platta paket à la Ikea, med en hastighet av fyra lastbilar i timmen.

Halverade byggtider, bättre kvalitet och hela tillverkningen skyddad från regn och rusk, lovar NCC, som naturligtvis räknar med att spara pengar genom att tillverka 90 procent av bostadshusen i fabrik. Det som återstår, förutom grunden, är att bygga tak och fasader.

”Vad händer med lönesystemet och med lagbassystemet när alltmer av byggandet sker på fabrik?”

I många år har vi hört talas om industriellt byggande. Men det är först nu som byggindustrin närmar sig bilindustrins löpande band, som infördes av Henry Ford redan för hundra år sedan.

Ett fritt jobb, brukar byggnadsarbetare svara på frågan om vad som är bäst med jobbet.

Men hur blir det med den friheten när bygget alltmer börjar likna en fabrik? Och vad händer med lönesystemet och med lagbassystemet när alltmer av byggandet sker på fabrik?

Säkert mycket.

Av de totala produktionskostnaderna för ett bostadsprojekt utgör lönekostnaderna, tjänstemännen inräknade, 16 procent. Material och maskiner svarar för nära hälften, 45 procent. Här kommer naturligtvis NCC:s fabrik att pressa kostnaderna.

Men det finns ytterligare en stor kostnadsdel. Skatter och avgifter svarar för 40 procent av produktionskostnaden.

Där hjälper knappast några löpande band-fabriker.

Det finns andra exempel på industriellt byggande. På sidorna 8-13 berättar vår reporter Nina Christensen om hur det norska företaget Obos bygger en hel stadsdel i Malmö med förtillverkade moduler.

Läs vad byggfolk tycker om framtidens byggande som nu är här.

Nästa nummer kommer den 18 maj.

KENNETH PETTERSON
CHEFREDAKTÄR

annons Hultafors

TIPSA OSS!

- blir det reportage
får du dubbeltrisslott

Ring, skriv eller mejla tips till oss så att vi kan göra **Byggnadsarbetaren** ännu bättre. Alla som lämnar tips, som leder till reportage, får en dubbeltrisslott, med chans att vinna upp till 7,5 miljoner kronor.

GÄSTARBETARES VILLKOR:

Katarina Connheim: 08-728 49 87
katarina.connheim@byggnadsarbetaren.se

Nina Christensen: 08-728 49 79
nina.christensen@byggnadsarbetaren.se

ARBETSMILJÖ, HÄLSA:

Margite Fransson: 08-728 49 74
margite.fransson@byggnadsarbetaren.se

annons Nordea

annons Hässle Tek-
niska

TILL VEM? PER FORSLUND, 33 år, murare/plattsättare, säljare och skribent.

VARFÖR? Han **HAR FÅTT VÄSTERÅS STADS STORA KULTURSTIPENDIUM**, ett arbetsstipendium på 80 000 kronor.

”JAG ÄR SVAG FÖR LYCKLIGA SLUT I MINA NOVELLER”

1 Vad ska du göra för alla pengarna?

– Jag får chansen att ge ut en egen bok, en novellsamling, för en del av pengarna. Den ska jag ge ut på eget förlag. Dessutom ger pengarna mig en möjlighet att fortsätta skriva.

2 Vad är det för noveller du har med?

– Det är tolv eller tretton noveller som är ett axplock av det jag skrivit. En av dem är novellen ”Ackord”, som var den första novell jag fick publicerad. Det var faktiskt i Byggnadsarbetaren och det gav mig blodad tand att fortsätta.

3 Du tar chansen att skriva om byggmiljö?

– Ja, det mesta är hämtat från byggarbetsplatser och byggbodar. Där finns stoff att berätta hur mycket som helst. Miljön är speciell och här finns alla möjliga karaktärer.

4 Du skriver noveller och kåserier i tidningar. Men hur började du skriva?

– När jag var arbetslös gick jag en skrivarinje och fick upp ögonen för att jag hade något att ge. Då fick jag verktygen till en helt ny värld.

5 Har du någon specialité som författare?

– Det ska väl vara att jag är svag för lyckliga slut i mina noveller.

Per Forslund fick verktyg till en helt ny värld när han gick en skrivarkurs under arbetslösheten.

PERS FRÄCKIS

Eleven Oskar ställde alltid jättekonstiga frågor som läraren var ganska trött på. Så räckte Oskar upp handen en dag och frågade: ”Om magistern hade en snopp i pannan som stod rätt ut och var 15 centimeter. Hur många centimeter av snoppen skulle magistern se då om han tittade uppåt på den?”

Magistern skruvade på sig och tyckte frågan var jobbig. Men han kände sig ändå tvungen att försöka svara. Han sa: ”Kanske tre centimeter.”

Då sken Oskar upp och sa: ”Magistern kommer inte att se någonting för pungen kommer att hänga ner och skymma ögonen.”

JONAS BILBERG

1 Läser dina byggkollegor det du skriver?

– Ja, jag får ofta uppmuntran av dem. Antingen direkt på bygget eller ringer folk eller mailar. Min erfarenhet är att byggnadsarbetare är intresserade av att läsa.

2 Vad tycker de är bra?

– Att de känner igen sig i miljön. Det är inte så många som skriver om byggen.

3 Vad läser du själv?

– Jag läser gärna deckare som Stephen King, John Grisham och Karin Alvtengen.

4 När skriver du själv din första deckare då?

– Det är mycket komplicerat att få ihop en deckarintrig. Men, man ska aldrig säga aldrig.

5 Du läser noter också?

– Nej, men jag sjunger i kör. Vi uppträder en gång om året, på valborgsmässoafton i Sevalla hembygdsgård. Det är lite samma sak som med skrivandet; man sjunger för att folk ska tycka det är bra, bli underhållna och glada. Jag gillar nog att stå i centrum.

MARGITE FRANSSON

HÄR KOMMER BOSTÄD

Allt fler byggföretag satsar på industriellt byggande/ På ett bygge i Malmö monterar yrkesarbetare snabbt ihop 1 500 lägenheter, till en helt ny stadsdel. "Att jobba här, är lite som att sätta ihop möbler från Ikea", säger betongarbetaren Robban Warczachowski, om de nya arbetsuppgifterna.

TEXT NINA CHRISTENSEN FOTO ANDRÉ DE LOISTED

ER I FÄRDIGA PAKET

Micke Lindholm svetsar
fast stolpar.

En färdig modul lyfts på plats. I bakgrunden syns området som består av ett oregelbundet mönster av hus med varierat utseende. Fasaderna består av puts, trä, tegel och skivor. 600 av 1200 hyresgäster har redan flyttat in.

Ni vet, de där påsarna man får från Ikea. Man börjar med att sortera. Fem skruvar, fem pelare. Sen tar man från rätt hög hela tiden, säger Robban med ett leende.

Han har aldrig jobbat på ett liknande bygge förut. Arbets sättet är nytt för praktiskt taget alla trä- och betongarbetare från hans företag.

Följebilen med varningsljus kör före. Tre lastbilar kryper långsamt efter över den ojämna marken. Den första är lastad med ett vardagsrum och ett komplett kök, den andra med sovrum och ett komplett utrustat badrum, och den tredje med vardagsrum och kök till nästa lägenhet på samma våningsplan. Klockan är tjugo över åtta. Det är en tisdagsmorgon i slutet av april. Vädret är mulet, men det regnar inte.

Lagbasen **Henrik Knutsäter** har fått en datautskrift med diagram som visar väderutsikterna under de första morgontimmarna. Platskontorets datorer är uppkopplade mot en vädersatellit och byggnadsarbetarna får fortlöpande information om väderläget, för att kunna täcka i god tid, om nederbörd är på väg att svepa in mot skånska kusten.

Betongarbetaren Daniel Zielinski och lagbasen Henrik Knutsäter plockar av plasten från den cirka tolv meter långa modulen. Sedan kopplar de på oket som ska bära hela paketet. Det rasslar när de tjocka kedjorna justeras.

Under tiden arbetar Robban och två lagkamrater med att sätta

”Ni vet de där påsarna man får från Ikea. Man börjar med att sortera. Fem skruvar, fem pelare. Sen tar man från rätt hög hela tiden.”

upp 23 stycken stålpelare uppe på tredje våningen. Pelarna ska bära modulen. Ett rutnät av stålpelare bär upp alla lägenhetsmoduler. Betongarbetaren Robban jobbar mera med stål än betong i Annestad. När stålkonstruktionen behöver justeras och svetsas, träder smederna in. Smeder är en yrkesgrupp som får mer att göra när modulbyggandet i stål ökar.

Med hjälp av laser kontrollerar Robban att pelarna är i exakt samma nivå. Det ska vara rätt på millimetern. ”Alla lägenheterna kan börja luta om vi monterar fel”, säger Robban. ”Det har hänt, innan vi kom in i bilden, att folk flyttat in och upptäckt att golven lutar. De fick bryta upp golven och leta efter stället där felet fanns. Det kostade säkert jättemycket.”

Robban är anställd av Nimab, ett byggföretag med totalt cirka 200 yrkesarbetare, varav 40 av dem är i Annestad och jobbar. Nimab är underentreprenör till företaget Open House. Open House producerar modulerna i sin fabrik i Arlöf. Företaget är också huvudentreprenör, samt byggherre för bostadsrätterna i området.

Robban Warczachowski står på taket till en av lägenheterna, och justerar ett vinkeljärn som hamnat snett. Ovanför honom hänger en lägenhetsmodul som väger 10 ton. "Jag försöker arbeta snabbt. Jag vill inte stanna under modulen längre än nödvändigt".

Open House har egna arkitekter knutna till sig, som har järnkoll på alla byggnationer. Arkitekten har varit ute på bygget flera gånger för att höra sig för med byggnadsarbetarna vad som funkar och inte funkar. Målet är att hela tiden utveckla industriproduktionen så att modulerna kan sättas ihop så enkelt och smidigt som möjligt.

– Det känns jättebra. Att de intresserar sig för vad vi tycker, säger Robban.

Lagbasen Henrik Knutsäter anser att det är mer ordning på den här arbetsplatsen än på "traditionella" arbetsplatser.

– Kör! ropar lagbasen till kranföraren över radion.

Modulen seglar iväg, lugnt och majestätiskt, tolv meter upp i luften och sänks sakta ner mellan pelarna. Robban och tre lagkamrater står uppe på våningsplan tre och tar emot. Men när modulen är nästan nere, upptäcker Robban att en av de sex fästpunkterna inte sitter exakt som den ska. Lasten måste hissas upp en liten bit igen. Robban kryper in i det lilla utrymmet inunder, och kontrollerar bultarna. Ovanför sig har han nu en tyngd av cirka tio ton.

Ingen av skruvarna är skadad, så det tar inte särskilt lång tid att lossa dem. Han flyttar vinkeljärnet sex mm åt si-

dan, drar snabbt åt bultarna, och tar sig hukande ut igen. Drar en liten suck av lättnad.

Nimabs yrkesarbetare tjänar bra på bygget i Annestad. Yrkesarbetarna fick cirka 167 kronor vid senaste ackordsmätningen. Eftersom det är ett nytt slags ackordsjobb, fanns inget gammalt underlag. Lagbasen gick därför igenom alla moment steg för steg och räknade ut hur lång tid de kunde ta. Han kom fram till att en modul tar cirka 31 timmar att färdigställa med allt kringarbete.

Robban tycker att det är skönt att slippa det "vanliga" betongjobbet en tid, och pyssla med lite nya arbetsuppgifter.

– Jag brukar nästan alltid sköta vibreringen och har problem med min högra axel på grund av det, säger han och lägger skyddande sin hand på höger axel.

Han tycker inte att det är särskilt oroväckande att hälften av byggjobben flyttats in i en fabrik.

– Vi vet ju inte om jobben försvinner egentligen. Den här stadsdelen, hade kanske inte alls byggts, om man inte hade fått bygga på det här sättet, säger han och rycker på axlarna.

Men han kan inte själv tänka sig att arbeta i fabriken som tillverkar modulerna. Att gå in genom "samma fabriksdörr i 30–40 år" är inget att stå efter. På bygget utmanas hjärnan varje dag.

– Tiden bara flyger iväg här, säger han. ●

FAKTA ANNESTADSBYGGET

Vem bygger: Nimab m fl entreprenörer
Byggherrar: Hyreshem Malmö (hyresrätter)
Open House Produktion (bostadsrätter)
Huvudentreprenör: Open House Production
Vad byggs: 1 500 lägenheter i Bunkeflo utanför Malmö.
Hur många arbetar: 40 yrkesarbetare från Nimab
Lön: ackordslön på 167 kronor i timmen
Hur fort: dubbelt så fort som ett vanligt bygge
Vikt per modul: 8-11 ton
Längd på modul: 5-12 meter

Modulen lyfts på plats. här arbetar Valentino Jovanovic.

SNART MÅSTE BYGGARBETARE LÄRA SIG ATT SVETSA

● **Att modulbyggandet kommer att explodera de närmaste åren står helt klart. De stora byggjättarna satsar stora pengar just nu för att kunna producera fler lägenheter i fabrik.**

Fabrikstillverkning av småhus har funnits länge, det är inget nytt. Det nya är att även flerfamiljshus börjar tillverkas inomhus i fabrik för att sedan monteras ihop på plats. NCC presenterade nyligen sin nya industriplanläggning för flerfamiljshus. Enligt NCC kommer byggtiden att halveras med den nya tekniken. Skanska lägger in en högre växel och satsar mer på fabrikstillverkade "BoKlok"-lägenheter och har startat projektet "ModernaHus", som enbart använder moduler. Open House växer hela tiden och planerar flera nya projekt tillsammans med Veidekke i både Sverige och Norge. Peab är också på gång.

Man skulle kunna tro att utvecklingen delvis är en återgång till 1960-talets byggande. Men dagens modultänkande innehåller mycket ny teknik. Då sattes betongelement ihop till färdiga byggnader. I dag färdigställs lägenheterna nästan helt och hållet inne i fabriken.

– Med bra flöden kan även den högavlönade svenska byggindustrin bygga billigt och konkurrera med låglöneländer, säger Hans Reich vid Chalmers i Göteborg, till tidningen Vår Bostad.

Lars Svensson, Byggnadsordförande i Malmö, är positiv till den nya tekniken.

– Vi måste så klart vara positiva till teknisk utveckling. Behovet av hantverkare kommer alltid att finnas, även om mycket mer kommer att produceras i fabrik i framtiden.

Lars Svensson anser att utbildningen av yrkesarbetare kan behöva utvecklas i takt med att modulbyggandet ökar. Exempelvis kan enklare svetsning och vissa justeringar av stålstommar skötas av byggnadsarbetare i framtiden.

Lars Svensson betonar att det

är viktigt att vara med och bevaka arbetsmiljön när ny teknik introduceras.

– Därför är det bra om byggnadsarbetarna får vara med och utforma arbetsmiljöplanen och göra en riskanalys. Det är viktigt att inte snåla med säkerhetsutrustningen. Hellre en ställning för mycket än en för lite, säger han.

Enligt regionala skyddsombudet Lars Lindström på Byggnads i Malmö har Open House och Nimab rättat till flera arbetsmiljöproblem, som både Byggnads och arbetsmiljöverket pekat på ett flertal gånger.

– Det finns fallrisker ner till lägre nivåer, mellan modulerna. Det gäller att täcka över eller ansluta en ställning så att den står i samma höjd som modulen, säger han.

Det har inträffat en allvarlig olycka i Annestad. En av byggnadsarbetarna skulle baxa modulen rätt med hjälp av kofot. Mannen trillade en modulhöjd ner, en fallhöjd på cirka tre meter, men klarade sig utan allvarligare skador.

– Ett bekymmer är att tak-

ten på produktionen är så hög. Ställningsbyggarna hinner inte med, och ibland är det brist på ställningar. Det har hänt att man börjat montera moduler innan ställningar är på plats. Takten gör att de inte hinner bygga säkert, säger Lars Lindström.

Lindström tar också upp klämrisken i samband med montering. Modulerna väger upp till elva ton, och kan lätt börja röra på sig om det blåser lite.

– Det gäller också att inte bygga ställningar för högt runt om hela bygget innan modulerna monteras. Då ökar klämrisken, säger han.

Ett sätt att undvika olyckor i framtiden är att infästningar för fallskydd byggs in i modulen från början.

– Om fabriken tar in tips och synpunkter från byggnadsarbetarna, går det säkert att hitta bra lösningar, säger Lindström. ●

annons Ejendal

I NÄSTA NUMMER: FABRIKEN DÄR LÄGENHETERNA BYGGS

GÖRS I FABRIK:

- Innerväggar monteras
- Alla elledningar dras
- Vattenledningar dras
- Avloppsledningar dras
- All köksinredning monteras
- Toaletter och badrum färdigställs helt
- Fönster, dörrar och radiatorer monteras

GÖRS PÅ BYGGET:

- Stålskelett som bär upp alla moduler (Nimab)
- Isolering mellan modulerna (Nimab)
- Betongtrappor i trapphus (Nimab)
- Trapphusens stålstomme (Nimab)
- Balkonger monteras (Nimab)
- Listverk inomhus (Nimab)
- Golvläggning inne i lägenheter (Nimab)
- Fasader/tegel/skivor/träpanel
- Takisolering
- Takläggning
- Målning inne i lägenheter
- Vatten- och avloppsstammar
- Inkommande el/tele
- Fönsterpartier i trapphus, aluminium

I Annestad byggs allt från små ettor till femrummare. Boendekostnaden blir cirka 1045 kronor/kvadratmeter. 90 procent av lägenheterna är hyresrätter.

LÖNSAMT LAGA EFTER VANDALER

Så får glasarbetare upp lönen/ Lönestatistik är sällan glasarbetarnas bästa vän. Men det finns undantag, i Malmö finns två företag där glasarbetarna tjänar över 150 kronor på ackord.

TEXT KENNETH PETTERSON FOTO ANDRÉ DE LOISTED

Glasföretaget Teriör i Malmö har elva anställda och här tjänade glasarbetarna i genomsnitt drygt 158 kronor i timmen förra året. Det motsvarar en månadslön på cirka 28 000 kronor.

– Vi jobbar bara på ackord, berättar Adam Herrstedt, 31 år.

Han började som lärling och har jobbat i nio år i företaget, som ingår i byggkoncernen Otto Magnusson i Malmö.

– Det bästa är friheten, jag kan inte tänka mig något annat jobb som är så fritt och där jag tjänar så bra.

Den här vanliga arbetsdagen åker han och Micke Holmberg omkring i Malmö med sin servicebil. Micke är lärling som snart gjort sina lärlingstimmar efter bygglinjen och blir nu fullbetald. Hittills har han fått nöja sig med grundlönen plus 45 procent av ackordsdelen.

Upp till åtta uppdrag kan de få under en arbetsdag. Ofta handlar det om att byta trasiga fönster i skolor eller daghem.

– Det sämsta är att det är tunga lyft och att det kan vara stressigt, säger Adam Herrstedt.

Glasarbetarna hamnar lätt i skymundan när det gäller Byggnads löner. Genomsnittet för landet brukar ligga runt 126 kronor i timmen, enligt Byggnads lönestatistik.

Det är 30-35 kronor under snittlönerna för snickare, murare, betongarbetare och andra yrkesgrupper som vanligtvis arbetar på ackord. I Malmö tjänade glasarbetarna i genomsnitt 130 kronor i timmen, enligt lönestatistik för 2005.

Ett annat företag som ligger högt i statistiken är Joh. Perssons Glasmästeri med fem anställda. Det är ett anrikt företag som har varit i samma familjs ägo i 128 år. På väggen på kontoret ovanför provspeglar och glasprover, hänger porträtt på alla fyra svenska kungar ända sedan Oscar II.

Också här utförs nästan alla jobb på ackord och snittlönen är drygt 154 kronor i timmen. Den senaste mätningen gav 161 kronor.

De allra flesta jobb är kortvariga och tar mindre än en timme att utföra. Oftast handlar det om att byta skyltfönster eller glasrutor i skolor och daghem. Kommunen är den största uppdragsgivaren.

– Närmare 75 procent av alla jobb vi gör gäller skolor, säger Andreas Olsen, 32 år.

I Videdalsskolan i stadsdelen Husie har två fönster krossats. Ett verk av vandaler; tre tegelstenar ligger fortfarande kvar på golvet på insidan och visar vilken kraft som krävs för att krossa kraftiga treglasfönster.

För ett par veckor sedan var de här och reparerade fönstren provisoriskt och beställde nya glas.

Det tar cirka en kvart för Andreas Olsen och Ronny Vesterberg att lossa det trasiga glaspartiet och sätta dit det nya. Hammare och stämjärn är deras vanligaste verktyg.

Och så kroppen förstås. Jobbet kan vara riktigt tungt.

När de tidigare på dagen bytte ut ett krossat skyltfönster i en butik vid Gustaf Adolfs torg i centrala Malmö, krävdes det fyra man som hjälptes åt. En sådan glasruta väger över 200 kilo.

– Materialet följer inte oss, vi måste följa materialet.

Om man är oförsiktig och spräcker en glasruta kan det få förödande konsekvenser. I januari i år fick Ronny Vesterberg ett helt treglasfönster i pannan. Han tvingades sy 14 stygn och äret syns tydligt under kepsen.

Andreas läser upp sina gymnasiebetyg och funderar på att byta yrke efter 14 år som glasarbetare, även om det finns många fördelar.

– Det bästa med jobbet är att det är så fritt. Man träffar mycket folk, jag är social och gillar att snacka med människor. Men vintertid är det ett riktigt skitjobb. Glas som är vått och kallt är inte roligt. ●

FAKTA SÅ BERÄKNAS GLASLÖNEN

Det finns cirka 1 500 glasarbetare i Byggnads. De som har timlön enligt Byggnads avtal tjänar 113,50 kronor i timmen.

De som går på ackord har 100 kr i fast del, i vissa fall högre.

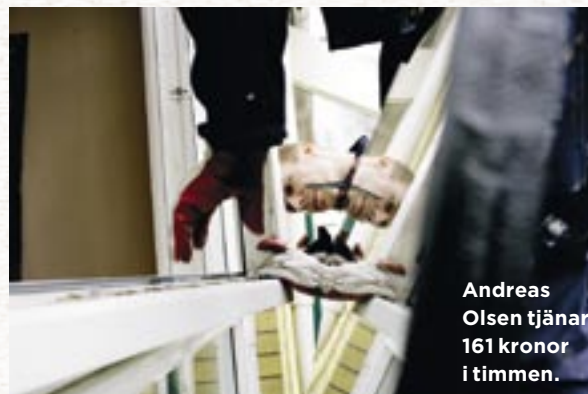
Till det kommer ackord. Ackordsandelen är låg, drygt fyra procent. De allra flesta arbetar på fast lön.

Vid ackordslön noteras varje uppdrag och räknas om enligt en tidsfaktor. Insättning av en ruta, ev. tillägg för isoleringsrutor, monterig av lister,

fogning etc. noteras enligt en prislista där varje moment antas ta viss tid.

Alla uppdrag och alla arbetsmoment, som samtliga glasarbetare på företaget utfört under en arbetsdag, sammanställs så att man får en totalsumma i antal timmar Denna multipliceras med 17 kronor.

Slutsumman delas med antalet glasarbetare och fördelas lika till ett överskott som läggs till grundlönen. Även individuella ackord förekommer.

Andreas Olsen tjänar 161 kronor i timmen.

Glasarbetarna Micke Holmberg och Adam Herrstedt trivs med det fria jobbet. Dessutom är det bra betalt. Upp till åtta uppdrag hinner de med en vanlig arbetsdag, ofta är det krossade fönster i skolor som ska lagas.

HÄR BYGGER MÄN, KVINNOR – OCH BARN

Illegala gästarbetare bygger upp turistorter/ De burmesiska gästarbetarna är tsunamins glömda offer. De är också i majoritet bland dem som arbetar med återuppbyggnaden, ofta under farliga förhållanden. Här finns hela familjer som arbetar på bygget: män, kvinnor och barn.

TEXT MARGITE FRANSSON FOTO ANDERS LINDH

Hundratals burmesiska gästarbetare dödades i Thailand när tsunamin kom. Enligt vissa uppskattningar kan det röra sig om 400 burmeser. Andra siffror talar om över tusen, men ingen vet säkert, eftersom många vistades i landet illegalt.

Vissa av dem som omkom arbetade vid stränderna med byggprojekt för turisterna. Myit Soe från Burma fanns i Thailand redan före tsunamin för att tjäna pengar till levebröd för sig och sin familj. När den kom byggde han vid stranden i Khao Lak och han är glad att han lever i dag.

– Jag såg vågen komma, utan att förstå vad det var. De skrek; vattnet kommer, vattnet kommer. Jag måste springa, men jag föll i vattnet och drogs med.

Han har fortfarande en skada på benet från händelsen och han blev av med allt som fanns i campen i närheten av arbetsplatsen.

Men Myit Soe klarade det viktigaste. Sitt liv och sin familj med fru och sex barn, som han försörjer genom arbete på byggen.

– Men med så många barn blir det inga pengar över, säger han.

Det är kväll efter en arbetsdag. Myit bär en gul fotbollströja med Ronaldo på ryggen. Några av arbetarna har samlats på planen utanför campens baracker. Hönor och kycklingar springer över gården, en tv står på.

Myit Soe, tjänar vid vårt besök, cirka 48 kronor om dagen, vilket är över den lagstadgade minimilönen på cirka 30 kronor per dag i området. Men inkomsten är ojämn och varierar med arbe-

”Det är de burmesiska arbetarna som gör det smutsiga och farliga jobbet.”

tena. Han har inget att åka tillbaka till i hemlandet. Regimen tog hans hus och hans mark för att bygga en väg.

De burmesiska gästarbetarna är de mest utsatta på den thailändska arbetsmarknaden. Trots att deras villkor ofta är mycket hårda, kommer många burmeser med hela sin familj till Thailand för att arbeta. För här får de åtminstone en chans till en framtid. Cirka 700 000 burmeser beräknas finnas legalt i landet och ungefär ett par miljoner illegalt. Förutom i byggnadsarbete är det också vanligt att de jobbar med fiske och på gummiplantager.

Efter tsunamin återvände en stor grupp gästarbetare till hemlandet, men har nu börjat komma tillbaka eftersom levnadsförhållandena på hemmaplan är så svåra. De lämnar en av världens hårdaste militärdiktaturer och dessutom ett land där många är mycket fattiga. Invånarna riskerar att bli uttagna i tvångsarbete av olika slag, till exempel vid vägarbeten och liknande. Därför väljer många att ta sig över gränsen till grannlandet Thailand, även om många av dem löper stor risk att bli utnyttjade.

– Det är de burmesiska arbetarna som gör det smutsiga och farliga jobbet, säger Andrew Hall från Migrant Assistant Programme (MAP), en organisation som arbetar för att stödja gästarbetarna.

Myit Soe försörjer hela sin familj med sex barn genom att arbeta på bygge. Här med dottern Nwe Nee Win, tre år.

- De blir ofta lurade. Får låga löner eller inga löner alls, säger Andrew Hall.

Organisationen arbetar för att stärka gästarbetarnas rättigheter, så att de får rätt till sjukvård och bättre villkor på arbetsmarknaden. De håller kontakt med burmesiska gästarbetare, besöker deras camper, hjälper folk till sjukhus och försöker bland annat stötta kvinnorna och informera om barns rättigheter.

Det är vanligt med barnarbete på byggen bland de burmesiska gästarbetarna i områden där man bygger upp efter tsunamin, enligt MAP.

Som barn räknas man upp till 18 år, enligt Rädda barnens definition av barnarbete. Hela familjerna kommer till Thailand från Burma och jobbar på byggena; män, kvinnor och barn. Familjerna bor också vid byggarbetsplatserna. Vi träffar en 15-årig pojke. Han arbetar på bygge och han säger att det är vanligt bland hans kamrater med den typen av jobb. Det handlar ofta om tonåringar i åldrarna 13-15 år. Dessa barn har dessutom ingen möjlighet till skolgång. På samma område träffar vi en elvaårig pojke som blivit gripen och har suttit i fängelse i en månad, för att han vistas illegalt i landet. ●

GÄSTARBETARE JOBBAR ILLEGALT

Majoriteten av gästarbetarna i Thailand kommer från Burma, andra kommer från Laos och Kambodja. Det finns inte några överenskommelser om arbetskraft mellan den thailändska och burmesiska regimen. I de fall burmeserna arbetar lagligt i Thailand, är tillståndet kopplat till deras arbetsgivare, vilket gör dem beroende.

BURMESER VÅGADE INTE SÖKA HJÄLP

Det fanns ett enormt behov av hjälp efter tsunamin. Många burmeser hade skadats eller omkommit, men eftersom åtskilliga av dem vistades i landet illegalt stod överlevande och de dödas familjer utan hjälp. Det fanns illegala flyktingar som inte vågade kontakta myndigheterna för att få hjälp att hitta och identifiera sina anhöriga, av rädsla för att bli gripna och tillbakaskickade. Många, även mycket svårt skadade, vågade inte söka hjälp på sjukhus. Därför startade Migrant Assistant Programme ett kontor i Phang Nga, det värst tsunamidrabbade området (rött på kartan). Organisationens mål var att burmeserna fick akut hjälp och att de kunde hålla religiösa ceremonier för döda familjemedlemmar.

Tv-kändisen ♥ m

Elisabet och Bosse är båda original

De levde i olika världar, men ett radioprogram förde dem samman. Snart har tv-reportern Elisabet Höglund och byggnadsarbetaren Bosse Karlsson varit gifta i tio år. "Vi är original, båda två", säger Bosse.

TEXT KATARINA CONNHEIM FOTO ANNA SIMONSSON

Det är Bosse som har bakat bullarna, både flätorna och de runda bullarna, säger Elisabet Höglund stolt. Därefter ursäktar hon röran och plockar bort en trådrulle på den gröna plastduken i köket i timmerstugan i Tungalsta söder om Stockholm.

Inne i köket, som är tillbyggt på senare tid, är takhöjden bara 1,86. Elisabet tycker att tillbyggnaden, som Bosse har gjort, harmonierar väl med det ursprungliga huset, byggt på 1880-talet. Mycket bättre än när den första delen byggdes till, som gjordes innan Bosse Karlsson kom in i hennes liv.

Elisabet Höglund är ett välkänt ansikte för svenska tv-tittare. En engagerad samhällsreporter i Aktuellt och Rapport. Debattglad och omskriven, inte bara för sitt stora hårsvall.

1995 var byggnadsarbetaren Bosse Karlsson en vanlig tittare som var fascinerad av Elisabet.

– Jag kunde höra Elisabets röst i tv:n när jag lagade mat. Då gick jag dit och tittade på reportaget. Hon har ett speciellt uttrycksätt som gör att man förstår.

Bosse skrev till "Kändislunchen" i Radio Stockholm. I programmet kunde lyssnaren välja en kändis som man fick äta lunch med. Bosse ville äta lunch med antingen Herman Lindqvist eller Elisabet Höglund. Det blev Elisabet Höglund, eftersom Herman Lindqvist bodde utomlands.

Men Elisabet var väldigt skeptisk till lunchen som gick i direktsändning på en restaurang i Stockholm.

– Han hade nyss separerat och jag tänkte väl att han var väl ute efter något nytt. Men man måste ju vara trevlig mot sina tittare och inte avfärda dem.

Men Bosse hade inga baktankar inför mötet.

– Hon var väldigt långt ifrån mig; i en helt annan värld. Man får ju aldrig möjlighet att träffa en sådan person. Jag tänkte att genom programmet kan jag i alla fall under en timme få lite information om hur det går till i nyhetsvärlden.

Timmeridyll i Tungalsta. Den nya timmerstugan (till vänster), som ska vara utställningslokal åt Elisabets tavlor, har Bosse Karlsson byggt. Den gamla timmerstugan köpte hans fru Elisabet Höglund som fritidshus 1984.

uraren = sant

Efter mötet började de att skriva brev till varandra, prata i telefon och efter ett tag uppstod tycke. Efter några veckor förlovade de sig. I slutet av juni har de varit gifta i tio år.

Alla såg på Elisabet som den evige "ungkarlen" och därför blev många förvånade när hon träffade Bosse.

– Vi hade ingen tid att förlora. Vi var så gamla.

Varför blev det en byggnadsarbetare?

Elisabet tycker inte att det är så konstigt. Hon kommer själv från arbetarklassen. Pappan var brevbärare och mamman hemmafru. Bosse är son till en skogsarbetare.

– Därför var det fullständigt naturligt att leva med en arbetare. Det var mitt ursprung. Bosse var klok, intelligent och rolig. En person som jag uppskattade.

Bosse utbildade sig till murare i tvåårig yrkesskola och har arbetat i byggbranschen sedan han var 14 år. Elisabet har en fil. kand, och flera års erfarenhet som journalist. Att de har olika slags yrke och utbildning tycker de inte spelar någon roll.

– Det är alldeles för många journalister som gifter sig med varandra. På samma sätt som poliser, lärare och läkare gör det. Man jämför sig med varandra och tävlar inbördes, säger Elisabet.

De är både lika och olika. Elisabet gillar kläder och är mån om sitt utseende. Bosse är helt ointresserad. Men de tycker om samma slags mat och dessutom är båda jätteintresserade av nyheter. Men ofta går åsikterna isär vad som är viktigt eller inte. Elisabet beskriver sig själv som mer selektiv på grund av sitt yrke.

– Jag läser vad jag kan ha nytta av eller kommer att ha nytta av längre fram. Kuriosa, skandaler eller skvaller läser jag inte.

Bosse är nyhetsfreak och läser allt i tidningen. Han tycker att det är en fördel att han på så sätt får reda på en massa udda saker.

– Men de kan bli jättestora nyheter om ett halvår.

Eftersom Elisabet levtt ensam under lång tid har hon varit van

att klara allt själv; byta proppar, utföra reparationer och fixa med bilen. När Bosse trädde in hennes liv blev könsrollerna starkare.

– Ja, man lever mer enligt det traditionella könsrollsmönstret om man är gift med en man som är väldigt händig.

Men de har inte fastnat helt i könsrollerna. Bosse sköter en stor del av markservicen; tvättar, diskar och handlar.

– Jag går till affären, eftersom jag slutar tidigt.

För Elisabets del har det varit skönt, eftersom det har varit mycket jobb och många övertidstimmar på sistone.

Solen lyser på de röda timmerstugorna och fåglarna i holkar-na kvittrar. Numera finns det ytterligare ett hus på tomten intill Vedasjön. En röd timmerstuga med starka färger i grönt, gult och orange runt dörr och fönster.

Tanken är att det nya huset ska vara utställningslokal för Elisabets tavlor; oljemålningar med naturmotiv. Bosse är mycket stolt över sitt nya byggnadsverk. Varendra timmerstock är handhuggen med yxa.

För tävlingsinstinkten har de båda. Även att bygga huset var en tävling och Bosse ville göra allt själv.

– Jag envisades med att själv lägga upp den översta tio meter långa stocken från gavelspets till gavelspets. Först då tyckte jag att projektet var slutfört.

– Ja, han ska alltid vara bäst. Där är vi lika, säger Elisabet och ler. ●

ELISABET & BOSSE:

Namn: Elisabet Höglund

Ålder: 55 +

Yrke: journalist

Aktuell: samhällsreporter på Rapport, programledare i studio 24 och EU-kommentator i SVT Morgon.

Namn: Bosse Karlsson

Ålder: 58

Yrke: byggnadsarbetare.

Har bland annat arbetat som

murare, betongarbetare, snickare och montör.

Aktuell: har byggt klart det röda timmerhuset i Tungalsta.

Bor: I rött timmerhus i Tungalsta i Västerhaninge.

Familj: varandra och katterna Jenny-Therese och Emil.

"Det är himla praktiskt"

● **Barnskötaren Gunilla Söderqvist, 38 år, är sedan 14 år tillsammans med vvs-montören Håkan, 42 år. De bor i Enskededalen, söder om Stockholm och har fyra barn, varav två tillsammans.**

Vilka är fördelarna att vara gift med en byggnadsarbetare?

– Det är himla praktiskt. De är ofta praktiskt lagda på många sätt. Vi har förstas ett renoverat badrum och fräscha grejer från vvs-branschen. Folk som bor i hus brukar säga "åh, en rörmokare..."

Hur fördelar ni sysslorna hemma?

– Han rensar avloppet, säger

Gunilla och skrattar. Nä, vi har det väldigt jämställt. Vi gör det vi är bra på. Jag avskyr att diska så då gör han det och så tar jag tvätten. Självklart blir det oftast han som fixar när bormaskinen måste fram, men det kan jag också klara av. ●

"Han har gjort våra möbler"

● **Barnskötaren Kicki Strömberg, 56 år, har varit gift med snickaren Pelle, 59 år, i 38 år. De bor i Brandbergen utanför Stockholm och har två pojkar.**

Vilka är fördelarna med att vara gift med en byggnadsarbetare?

– Det är bra att ha en händig karl. Han kan förverkliga det som jag hittar på. Han har gjort de flesta av våra möbler hemma; exempelvis en torkställning av ett gammalt vagnshjul.

Vilka är nackdelarna?

– Han blir utsliten i kroppen. Det sägs att en procent av byggnadsarbetarna inte är utslitna när de går i pension. Och jag vill

ha användning för honom lite till.

Hur fördelar ni sysslorna hemma?

– Vi är rätt gammalmodiga. Jag bakar bullarna och han äter. Jag lagar mat och handlar, men han bär matkassarna. ●

Annons Fora

Bakgrunden viktig när man väljer partner

● **Liknande intressen är viktigt i ett förhållande, men man blir också attraherad av egenskaper som man inte själv har. "Det är en stimulans att göra olika saker", säger relationsexperten Malena Ivarsson.**

Vid val av partner försöker man ofta hitta något som är likt i sin föräldrabakgrund. Partnern påminner därför ofta om någon av föräldrarna.

– Elisabets pappa kanske arbetade med händerna. Bosses mamma kanske var småskollärare, säger Malena Ivarsson.

Men det vanligaste är att man gifter sig med någon som kommer från samma miljö och har samma yrke; exempelvis gifter sig många journalister och politiker med varandra. Många par

träffas på arbetsplatsen. Men det kan också vara stimulerande att träffa någon som arbetar med något helt annat.

– Det kan vara spännande och erotiskt med olika miljöer. Man lär sig av varandra och det tillför något till förhållandet, säger Malena Ivarsson.

En praktisk person som blir tillsammans med en intellektuell person kan bli inspirerad att läsa fler böcker. Någon som är intellektuell kan bli stimulerad av en praktisk person att arbeta mer med händerna. Malena Ivarsson tycker inte att det är särskilt konstigt att Elisabet Höglund och Bosse Karlsson föll för varandra, trots olika yrken.

– De kommer från samma samhällsklass från början och har troligtvis gemensamma politiska värderingar, säger hon. ●

Livsfara på uselt ställnings

Arbetsmiljö/

Ställningarna var livsfarliga att gå på. Det var också stor risk att de skulle välta utåt. När skyddsombudet Per Eliasson upptäckte i vilket skick de var, stoppade han omedelbart sex av sju ställningar på bygget.

– Jag såg att det var allvarlig risk att någon skulle falla ner och skada sig. 30-40 procent av spirorna hängde i luften och det var jättemycket mer tyngd på vissa andra, säger han.

Per Eliasson hade precis varit på en skyddsombudskurs när han kom tillbaka till arbetsplatsen och upptäckte i vilket skick ställningarna var.

– De hade satt ställningen när det var minusgrader, is och snö. Då det töade blev det sättningar i marken som gjorde att ställningarna blev farliga, berättar han.

Arbetsplatsen heter Biskopshagen och ligger i Växjö. Entreprenör är Peab construction, ett dotterbolag till Peab. Företaget hade beställt ställningen av den auktoriserade ställningsfirman Bromölla Ställningsmontage, BSK.

Per framförde klagomålen till sin arbetsledning och efter några dagar kom ställningsbyggarna och förbättrade ställningarna, som hade varit uppe i cirka en månad, före tjällossningen.

Arbetsmiljöverket har påpekat att det inte fanns ställningsprotokoll på ställningarna, vilket är obligatoriskt.

Detta är ett skolexempel på hur ställningar inte ska se ut, enligt Kennerth Björn, regionalt skyddsombud på Byggnads i Växjö.

– Här har man glömt grundkriterierna för ställningsbyggnad, det vill säga att se till att det är stadigt i botten. Speciellt noga skulle man vara, tycker han, med tanke på att ställningen skulle vara över tjällossningen. Ett av

1

Diagonala stöttor för att ställningen inte ska välta utåt. På en riktigt byggd ställning ska det inte behövas.

2

Ställningen kan kana iväg på vänstersidan. Här har man gjort bedömningen att två plank ska hålla, fast det är osäkert. Det borde ha varit en långbom på vänsterspiran, som inte alls är förankrad.

felen, till exempel, är att spirorna inte vilade på bottenplattor med justerskruv.

En ställning ska klara ett flyttbart underlag. Han är också kritisk till att platsledningen på Peab inte reagerat över hur ställningen såg ut, när den lämnades över.

Det visar en klar kunskapsbrist, tycker han. Då Peab tog över blev de ansvariga för ställ-

ningen fortsättningsvis. Men Sammy Karlsson, från Bromölla Ställningsmontage BSK, anser att företagets ställningar har varit bra.

Först säger han att han inte känner till några problem med ställningarna och tycker att jag ska ta upp frågan med Peab. Sedan säger han att det var för dåliga markförhållanden.

– Jag tycker det var bra ställ-

ningar, men dålig mark. Nu fungerar ställningarna. Då vi kontaktar skyddsombudet Per Eliasson i slutet av april säger han att han upptäckt problem med förankringen.

Ställningar hade sjunkit och brutit i förankringen.

– Men nu är det åtgärdat. Kanske borde fler se över detta efter tjällossningen, säger han.

MARGITE FRANSSON

bygge

PRIVAT

Klämd till döds när vägg rasade

JAN THELL

Av oklar anledning rasade en tung tegelvägg på Teemu Kangas när han höll på med rivningsarbete. Han avled senare av skadorna.

Dödsolycka/
Teemu Kangas avled den 18 april efter en arbetsplatsolycka i Göteborg. Han träffades av en vägg som föll ner under rivningsarbete. Arbetsmiljöverket utreder det inträffade.

Teemu Kangas, 30, höll på med rivningsarbete för bolaget ETK. Uppdragsgivare var Peab, som ska bygga nya bostäder på platsen.

Mannen stod på en bock när en ungefär tio kvadratmeter stor vägg välte mot honom. Han föll, fick väggen över sig och avled senare under dagen. Ingen ytterligare person kom till skada vid olyckan.

Enligt Ronald Blixt, regionalt skyddsombud på Byggnads avdelning i Göteborg, var det mycket tung sten i väggen av massivt tegel. På olycksdagen konstaterade han att rivningsarbete är ett

av de farligaste jobben och poängterade vikten av säkerhetsrutiner. Han kunde dock inte säga något om vad som orsakat just den här händelsen.

Byggnads i Göteborg ska inleda en utredning, men har ännu inga nya uppgifter.

Arbetsmiljöverket håller på med sin utredning, men lämnar inga uppgifter om vad de hittills fått fram.

Arne Alfredson, arbetsmiljöinspektör och informationsansvarig, uppger att han inte kan säga något i väntan på ett eventuellt beslut om förundersökning.

Tidigare har han sagt till Byggnadsarbetaren att det fanns en arbetsmiljöplan för rivningsarbetet.

Nu får alltså utredningen visa om det fanns andra brister, och om det finns skäl att lämna ärendet vidare till åklagare.

JENNY BERGGREN

Företrädare för Laval tecknar avtal

Vaxholm/
Regina Purva talade för det lettiska bolaget under Vaxholmskonflikten. Nu är hon delägare i ett byggföretag, och har skrivit kollektivavtal med Byggnads.

L&P Baltic Bygg AB var det svenska systerföretaget till det lettiska företaget Laval un Partneri, som blev känt under Vaxholmskonflikten. När striden mellan det lettiska företaget och Byggnads pågick var Regina Purva projektkoordinator på L&P Baltic Bygg. Hon fungerade också som taleskvinna för det lettiska företaget, som motsatte sig ett kollektivavtal.

Nu är hon delägare i ett nytt företag i byggbranschen, som precis har skrivit kollektivavtal med Byggnads. Även i det här företaget kommer arbetarna från Lettland. Regina Purva tycker inte att den nya verksamheten har något med det som hände i Vaxholm att göra.

- Då var jag anställd. Nu är jag en av firmans ägare och kan också fatta beslut. Jag tycker att man ska spela efter lagen i landet.

Hon tror också att Byggnads lärt sig något sedan Vaxholm, eftersom hon upplevt bemötandet som trevligare den här gången.

JENNY BERGGREN

RÄTTELSE

● I bilagan till nr. 7/2006, om Vaxholmskonflikten, påstås Ilgvars Jegorovs vara delägare i Omren AB. Uppgiften är fel. Regina Purva, som var projektkoordinator för Laval un Partneri i Vaxholm, och Jekabs Kalnins, som också arbetade på Laval, är delägare i Omren AB.

3

Fel. Spiran vilar direkt på en för liten kloss. Klossen lutar, vilket gör hela ställningen osäker. Egentligen ska spiran vila på en bottenplatta med justerskruv, sedan ska ytter- och innerspira vila på samma plank. Felet återkommer genom hela bygget.

NÄTFRÅGAN Vi frågade: Har du blivit lurad på lönen? **JA 72 % NEJ 28 %**

I KORTHET

Åklagare prövar Perssons bygge

Arbetsmiljöplan/ Åklagare ska pröva om Göran Persson, Anita Steen och statsministerns bror, byggmästaren Bengt Persson, brutit mot arbetsmiljölagen. Misstanken gäller brister vid bygget av en ny villa i Flen.

Statsminister Göran Perssons villabygge i Flen kommer att prövas av åklagare. Orsaken är att han inte sett till att en arbetsmiljöplan finns för bygget. En sådan plan ska upprättas av byggherren, i det här fallet paret Persson och Steen.

Arbetsmiljöverket har nu lämnat in en åtalsanmälan mot statsministerparet.

Blockad på två arbetsplatser

Kollektivavtal/ Byggnads har satt två arbetsplatser i Karlstad och Karlskoga i blockad. Anledningen är att företaget Industri & Bygg inte vill skriva kollektivavtal för sju arbetare från Polen. Företagets chef Mats Göransson anser att polackerna är egna företagare, och att det därför inte behövs något avtal.

Arbetarna renoverar företagets fastighet i Karlstad samt arbetar på ett nybygge i Karlskoga. Blockaden har pågått sedan i mitten av april.

Snickare hade änglavakt vid fall

Fall/En träarbetare föll sex meter i samband med en rivning av en trappa i Falun. Snickaren, som arbetade vid företaget Falu Allbygg AB, hade änglavakt och klarade sig utan allvarliga skador.

Snickaren arbetade med att riva trappor i samband med en total ombyggnad av en galleria i centrala Falun. Två trappor hade redan rivits. För att kunna arbeta med rivningen hade man skarvat ihop en ställning med ett befintligt vilplan till trappan. När man tog bort den skarven, blev det ett hål på en gång en meter. Där ramlade mannen ner.

Polska byggare nöjda - fick avtalsenlig lön

Avtal/ Sex polska byggnadsarbetare fick dela på 285 000 kronor sedan Byggnads i Borås krävt att avtalet ska följas.

Företaget Tecno Bau renoverar badrum i Borås.

– Techno Bau hade sagt att de skulle få knappt 5 000 kronor var per badrum. Normalt tog det 50-60 timmar var för fyra män som skulle dela på summan. Det blir 20 kronor per timme, säger Thomas Nilsson, ombudsman på Byggnads i Borås.

Men enligt Byggnads hängavtal skulle de polska byggnadsarbetarna ha tjänat 133 kronor per timme.

När gästarbetarna inte hade fått någon lön alls sedan den 22 februari, vände de sig därför till Byggnads för att få hjälp.

Den avtalsenliga lönen betalades ut i kontanter på Byggnads kontor i mitten av april: två byggnadsarbetare fick 54 000 kronor var, och fyra byggnadsarbetare fick 44 000 kronor var.

– De var oerhört glada när de

THOMAS NILSSON

De sex polska byggnadsarbetarna var oerhört glada när de fick sina pengar. Byggnads ombudsman Tomas Nilsson står i mitten, fjärde mannen från höger.

fick sina pengar, de kunde inte tro att det var sant, sade en nöjd Thomas Nilsson efter mötet.

I protokollet skrevs det i detaljerad information, som angav hur företaget skulle hantera skattebetalningen för polackerna.

Byggnads kommer att följa upp ärendet och hålla kontakt med byggnadsarbetarna även efter att de åkt hem till Polen.

Fyra av byggnadsarbetarna åkte hem direkt, eftersom job-

bet med badrummen var avslutat. Två har lyckats få nya jobb i Borås. Beställaren, Cetus Bygg, har flera stora projekt på gång och arbetarna har gått över till nya objekt.

– Beställaren Cetus Bygg har varit väldigt samarbetsvilliga när det gäller att klara ut detta. Det vill vi ge dem en eloge för, säger Thomas Nilsson.

**NINA CHRISTENSEN
INGEMAR DAHLKVIST**

110 000 kr i skadestånd för löneavdrag

Arbetsdomstolen/ 32 Skanska-anställda fick en tillönskan om god jul och inkomsten lön i sitt lönebesked i december 2003. Nu får Skanska betala skadestånd.

Skanska gjorde avdrag på mellan 380 och drygt 10 000 kronor från 32 anställdas jullön 2003.

Avdraget, som skedde under en pågående ackordstvist på ett skolbygge i Norrköping, var olaglig kvittning enligt en dom i arbetsdomstolen (AD) i april. Ackordet gick bra i början, men enligt de anställda tillkom en massa timmar som gjorde att

uppgörelsen behövde omförhandlas.

Skanska ville inte göra det, trots att den ursprungliga överenskommelsen inte var under tecknad.

I stället betalade man ut 133 kronor per timme i förskott.

Skanska och Byggnads gjorde sedan var sin mätning av jobbet, med helt olika resultat. En förhandlingsdag bestämdes, i januari 2004.

Men trots att tvisten inte var löst valde Skanska att dra av skillnaden mellan den utbetalda lönen, 133 kronor, och den lön som blev

resultatet vid Skanskas egen mätning, 121 kronor. Som motiv för avdraget på jullönen angav man bland annat att arbetstakten hade sjunkit på grund av lönetvisten.

Byggnads ansåg att Skanskas avdrag var olagligt, enligt kvittningsslagen.

Man anmälde därför ärendet till arbetsdomstolen (AD). Nu har AD dömt Skanska att betala totalt 110 000 kronor till de 32 anställda i skadestånd.

Den som hade lägst avdrag på lönen får 150 kronor. Tolv av de anställda får 5 000 kronor.

INGEMAR DAHLKVIST

Byggföretag rev asbest trots förbud

Arbetsmiljö/ Mörebyggen, storbyggare i Småland, har hanterat asbest utan att anmäla jobben till arbetsmiljöverket. Verket har nu dragit in Mörebyggens asbesttillstånd.

Anställda på Mörebyggen, som saknar den utbildning som krävs, har hanterat asbestmaterial på en arbetsplats i Växjö. Asbesthanteringen var inte anmäld till arbetsmiljöverket, en nödvändig åtgärd för att få sätta i gång jobbet.

Verket har därför dragit in det asbesttillstånd som Mörebyggen haft. Också på Möregården,

i Kalmar, har Mörebyggen hanterat asbest utan att lämna in en kompletterande anmälan till arbetsmiljöverket.

Där har man också fortsatt rivningsjobb där det kan finnas asbest, trots att verkets inspektör Håkan Lindström förbjudit fortsatt rivning.

– Det är allvarligt. Dels på grund av riskerna som de anställda utsätts för, men också därför att det finns folk som bor kvar i fastigheten under arbetet, säger Håkan Lindström.

Arbetsmiljöverket kommer att lämna över ärendet till åklagare för prövning.

Staffan Axelsson, Mörebyggens ägare, är oförstående inför anklagelserna.

– I Växjö fanns det ingen uppgift om att det skulle finnas asbest, bara att det fanns internit. Det är orsaken till att vi inte anmälde asbestarbeten.

– Och i Kalmar hade kommunen gjort en asbestinventering som visade att det fanns asbest på taket men inte på andra ställen, säger han.

Inspektör Sune Hall i Växjö konstaterar att han varit så länge i branschen att han vet att de skivor som hanterades i Växjö innehåller asbest.

INGEMAR DAHLKVIST

Tvist om löneform till AD

Skadestånd/ Byggnads har lämnat in en stämningsansökan mot NCC till arbetsdomstolen. Tvisten gäller lön för gjutning av en betongplatta på Kvarnsvedens pappersbruk i Dalarna.

Timo Anttila, ombudsman på Byggnads i Dalarna, säger att NCC aldrig begärde förhandling med rätt part, som alltså skulle ha varit Byggnads.

I stället använde sig NCC av ett serviceavtal som de hade sedan tidigare med pappersbrukets ägare Stora Enso.

Enligt Timo Anttila var det ett felaktigt agerande, eftersom gjutningen av grundplattan till en ny värmepanna skulle ha räknats som nyproduktion.

Därmed skulle ackordsförhandlingar ha hållits med Byggnads. Men så skedde inte, utan arbetet ersattes med serviceavtalets tidlön.

Byggnads träffade företagets företrädare första gången den sista maj förra året, därefter följde förhandlingar som inte har lett till någon lösning. Byggnads skadeståndskrav är på 50 000 kronor.

JENNY BERGGREN

Nio sägs upp i Hallandsåsen

Tunnelbygge/ Nio byggnadsarbetare som har arbetat med lining på Hallandsåsen kommer att sägas upp. Det står klart efter förhandlingar i mitten av april.

Det moment som de nio personerna har arbetat med skjuts på framtiden.

Enligt Pernilla Gustafson, informationsansvarig på Skanska

Vinci, är det inte nödvändigt att göra arbetet just nu. Hon säger att anledningen till att det skjuts upp är att det inte blivit effektivt då det störts av krångel i andra delar av bygget.

Ordföranden för Byggnads avdelning i Helsingborg har tidigare sagt att han tror att den verkliga orsaken till uppsägningarna är en annan, nämligen att Skanska Vinci vill byta till en en-

treprenör där det inte blir aktuellt med ackordsuppgrörelse.

Kjell Broman, facklig förtroendemans på Skanska som företrätt Byggnads i förhandlingarna, tonar dock ner det resonemanget och konstaterar att det uppstått arbetsbrist.

Totalt jobbar omkring 300 personer just nu med bygget av tunneln i Hallandsåsen.

JENNY BERGGREN

Plano

Hyrex

Lärling föll från tak - skadades allvarligt

Olycka/

En 18-årig byggelev skadades allvarligt när han föll 10-12 meter från ett tak. Han föll över kanten eftersom det saknades skyddsräcken.

Olyckan hände i början av april vid byggandet av ett trevåningshus i Solberga i Stockholm. Byggeleven skulle lägga takpapp och arbetade tillsammans med sin handledare.

De skulle mäta ut var pappersvåden skulle ligga och använde sig av en snörslå, som man slår ut så att det blir en färgad linje. När tråden skulle dras ut höll handledaren i den ena delen och eleven i den andra.

Han gick bakåt och sträckte tråden, men plötsligt såg handledaren att han försvann över kanten.

Byggeleven föll rakt ner och landade på en berggrund. Bygg-

eleven bröt handlederna, skadade ryggen och fick lungskador.

På byggnadens långsidor fanns skyddsräcken uppsatta, men det saknades på gaveln, där eleven föll.

- Här skulle det ha funnits skyddsräcken. Och man ska naturligtvis vara extra försiktig när man har hand om byggelever på en arbetsplats, säger arbetsmiljöinspektör Tommy Lundin.

Arbetsmiljöverket utreder nu olyckan och kommer att åtalsanmäla entreprenören Aktiv Bygg i Stockholm AB, för att man jobbat på taket utan skydd. Också den samordningsansvarige kommer att åtalsanmälas.

Här fanns stora brister i arbetsmiljön och det saknades en objektspecifik arbetsmiljöplan. Samordningsansvaret har för tillfället flyttats över till byggherren Småa.

MARGITE FRANSSON

I KORTHET

Färre arbetslösa under mars

Statistik/ Byggarbetslösheten fortsätter att minska. Under mars var totalt 10,4 procent av byggarbetskraften öppet arbetslös eller i åtgärder. I mars förra året var motsvarande siffra 12,7 procent.

Även jämfört med februari i år har den totala arbetslösheten minskat, den låg då på 11,5 procent. Enbart den öppna arbetslösheten har minskat från 11,2 till 8,8 procent vid jämförelse mellan åren.

Högst är den öppna arbetslösheten i Jämtland och Gävleborg, med nivåer på 17,4 respektive 17,1 procent. Precis som för ett år sedan är arbetslösheten lägst i Kronoberg, 4,2 procent. I Stockholm var arbetslösheten exakt fem procent.

Hantverk.utb.

Scando

Dustcontroll

Hyrpoolen

Fler plåtslagare mäter

Löner/
Ackordslönerna bland plåtslagare har ökat med 12,10 kronor per timme under ett år. Det betyder 7,8 procents ökning.

Bland plåtslagarna är det få som mäter ackord. Antalet timmar under 2005 räckte bara till cirka 110 helårsarbeten.

Men de få som mäter har en hög genomsnittsförtjänst på sina

ackordstimmar. Första kvartalet 2006 tjänade de i genomsnitt 166,66 kronor per timme, 12,10 kronor mer än under motsvarande period 2005.

Det visar statistik från plåtbranschens mätningföretag Plåt & VentForum AB.

Det gör att de har bland de högsta ackordsförtjänsterna i byggbranschen.

INGEMAR DAHLKVIST

Antalet rivningar ökar

Bostäder/
För första gången sedan år 2000 ökar antalet rivningar av bostäder. Uppgången under 2005 var 31 procent.

Under förra året påbörjades rivning av 1 768 lägenheter i flerbostadshus. Det är en ökning med 31 procent jämfört med 2004 då

1 348 bostäder revs. Den största delen av husen rivs på grund av utthyrningsproblem.

Det gällde 91 procent av bostäderna som togs bort förra året. 84 procent av lägenheterna som revs var byggda efter 1960. Det visar siffror från Statistiska Centralbyrån.

CENNETH NIKLASSON

Grabber

Flexil Finans

TL konsult

Högskolan Gotland

Helpman

LITIUM GÖR BYGGJOBDET LÄTTARE

Litiumbatterier är självklara i datorer, kameror och telefoner sedan flera år. I byggmaskinerna gjorde de lätta, kraftfulla batterierna entré för drygt ett år sedan. Snart gör de att allt tyngre maskiner blir batteridrivna, tror maskintillverkarna.

TEXT INGEMAR DAHLKVIST ILLUSTRATION SVENSKA GRAFIKBYRÅN

Milwaukee, Bosch och Makita har redan flera lättviktare bland sina byggmaskiner. Hilti lanserar en 36 volts borrhammare, som väger 3,8 kilo, i augusti i år. Litiumtekniken är på väg att erövra byggbranschen, cirka tio år efter det att den slog igenom i hemelektroniken.

Maskintillverkare som Milwaukee, Makita och Bosch talar om en revolution när det gäller batteridrivna maskiner. Hilti instämmer, lite grand i kölvattnet. Men vad är det som händer?

Vi får börja från början.

Litium upptäcktes av den svenske forskaren Johann Arfvedson 1817, i berggrunden på Utö. Så småningom har kunskapen om ämnet, som har nummer tre i grundämneslistan och förkortas Li, ökat.

Litium bildades i jordskorpan när vår del av universum blev till, i The Big Bang. Det är en alkalisk metall som reagerar starkt med syre och vatten och därför inte finns i fri form i naturen, bara i olika kemiska föreningar i berggrunden i princip över hela jordklotet.

Geologer i USA har räknat ut

att reserven är cirka elva miljoner ton. Drygt 20 000 ton utvanns förra året. Chile står för cirka en tredjedel av produktionen, Australien, Kina och Ryssland är andra storproducenter som föder en snabbt växande marknad.

Som metall är litium silverfärgad och så mjuk att den går att skära med kniv. Ämnet i olika former och föreningar används i glas- och keramikindustrin och i förening med salter i läkemedel mot kraftiga humörsvängningar. I byggmaskinernas batterier finns ämnet i oxiderad form, som litiumjoner.

En jon är en laddad atom, med under- eller överskott av elektroner, som den hämtar från eller lämnar till andra ämnen som den förenas med. Det är just den här egenskapen, att sträva efter att hitta andra atomer att förena sig med, som gör litiumatomen perfekt som pol i battericeller.

Litiumatomen består av en kärna med tre positivt laddade protoner som omges av två elektronskal. Det innersta elektronskalet (i alla atomer) rymmer enligt naturlagarna max två elektroner. I litiumatomens andra skal finns bara en elektron, mot de möjliga åtta. För att bilda en

stabil förening lämnar den ofta ifrån sig sin ensamma elektron, till exempel till en syreatom.

Det är den här kemiska processen, med vandrande elektroner mellan instabila atomer, som ger elektrisk ström.

En battericell innehåller en minuspol, anod, och en pluspol, katod, som förenas av ett strömledande material, elektrolyt.

De vanligaste uppladdningsbara litiumbatterierna består av en katod som är en litiumförening. När batteriet laddas vandrar litiumjoner från katoden till lagerhyllor av kol i anoden. När strömledaren, som förenar anod och katod på cellens utsida kopplas in, då batteriet används, vandrar jonerna tillbaka till katoden genom elektrolytmaterialet (oftast en strömledande plastgel).

Principen för den kemiska process som ger ström från ett batteri är densamma oavsett vilka material som används. Den var likadan i de miljöskadliga och tunga nickelkadmium-batterierna liksom i de mer moderna nickelmetallhydrid-batterierna.

Uppbyggnaden av battericellerna är också den i princip lika. Man lindar anod, elektrolyt och

katod som toapapper på en rulle. Rullen går att platta till eller ej beroende på hur man vill förpacka den.

Men litium har minst två, i förhållande till tungmetallen kadmium tre, avgörande fördelar.

1: Kraften per volym eller vikt är den största fördelen. Det uttrycks ofta som den höga energitätheten. Det gör att vikten halveras jämfört med konkurrenterna och att storleken på batteriet blir 20 till 50 procent mindre.

Tillverkarna av byggmaskiner ser nu en möjlighet att utrusta tunga borrhammare och tigersågar med batteridrift. Det är framför allt på det sättet som litiumtekniken kommer att slå igenom. På lätta skruvdragare utrustas med litium, i alla fall i revolutionens inledning. Där spelar viktminskningen mindre roll.

2: Den höga spänningen är näst viktigast. En litiumcell ger samma spänning som tre celler av de gamla sorterna.

Också det bidrar till mindre och lättare maskiner. Det gör också att kablar och motorer kan utvecklas och utnyttjas på ett effektivare sätt.

Joakim Lindeblom, tekniker på Sveriges Provnings och Forskningsinstitut (SP) i Borås tror att utvecklingen rätt snabbt kommer att leda till maskiner med 40 volts spänning.

Därefter blir spänningen en risk, men upp dit innebär utvecklingen en förbättring av maskinerna.

3: Litium är inte miljöförstörande. Det är inte ett ofarligt ämne, men Sten Flodström på kemikalieinspektionen ser övergången från tungmetaller som kadmium till litium som en stor fördel.

Martin Andersson, produktgruppsansvarig på Hilti, ser fler fördelar.

En är att ett laddat litiumbatteri kan lagras, det innebär att man kan sälja maskinen laddad och klar.

En annan att batteriet tål kyla bättre än de gamla typerna som ofta började krångla vid noll grader.

En tredje fördel är att laddningen är snabbare och en fjärde att laddningsstatusen kan göras avläsbar.

Nackdelar då? Ja, en del inkörningsproblem har det funnits. Vissa batterier har haft svårt att behålla sin kraft efter ganska få laddningstillfällen. Och litiumbatterierna är mycket känsliga för överladdning.

Det har gjort att batteritillverkarna sätter in överlastningskydd på tre olika nivåer.

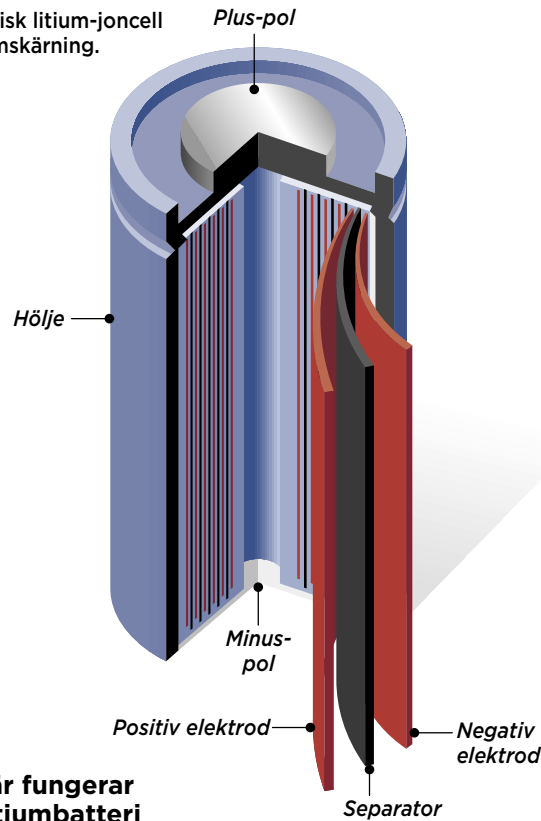
Priset, däremot, ska inte behöva bli så mycket högre, i alla fall inte jämfört med ett nickelmetallhydrid-batteri. En snabbkoll hos ett byggvaruhus visar att en borrhammare med litiumbatteri kostar runt 4 000 kronor. Ungefär samma pris som en liknande med nickelmetallhydrid och cirka 1 500 kronor mer än en borrhammare med sladd.

Martin Andersson på Hilti tror att det är priset för ett systemskifte som kan leda till ett visst motstånd.

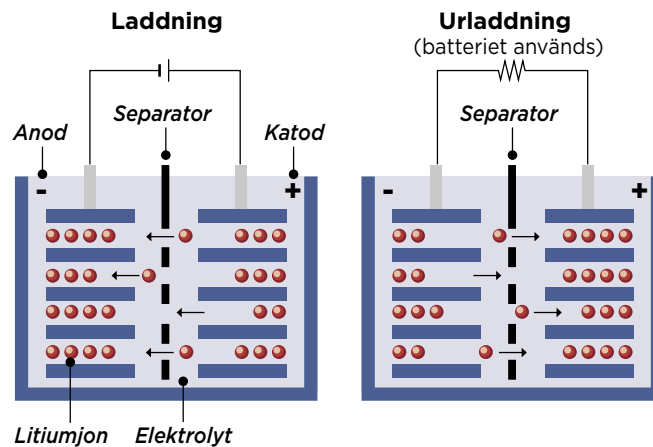
– Man måste ju byta hela paketet, batteri, maskin, laddare. Övergången från nickelmetallhydrid till nickemetallhydrid var mindre dyrbar eftersom det bara innebar byte av batteripack. ●

Litium-batterier

Cylindrisk litium-joncell i genomskärning.

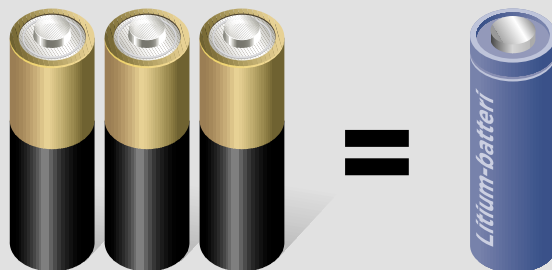

Så här fungerar ett litiumbatteri

Förhållande

En litiumcell ger samma spänning som tre celler av de gamla sorterna.

Svenska Grafikbyrån

annons vänerply

Leif Rollne gav idén till mikrovgagnen som är mycket smidig i trånga utrymmen. Den har inga handtag eller stag som är i vägen, karmen används som handtag. Vagnen finns också med skärmar över hjulen, för transport av skåp och garderober.

Mikrovagnen klarar tröskeln

● Den här transportvagnen rullar lätt också över trösklar och sladdar.

Vagnen togs fram av snickare hos Skanska i Sundsvall. De arbetade med nyproduktion av lägenheter och skulle montera stora och tunga treglasfönster.

Fönsterpartierna var 1,8 meter breda och fasta, det gick inte att ta loss fönsterbågarna för att göra dem lättare.

Fönstren fraktades upp till våningsplanet med bygghissen. Där började problemen.

– Det var 30 meter mellan bygghissen och det ställe där vi

skulle montera fönstren, berättar snickaren Leif Rollne.

Då föddes mikrovgagnen.

Fönstren ställs på en u-balk med luftgummihjul med 150 millimeters diameter och rullar lätt även över trösklar. Vagnen är cirka 400 millimeter lång och 300 millimeter bred, och anpassad så att fönsterkarmen ska passa precis i skenorna.

För att undvika skador på karmen är mikrovgagnens insida klädd med kraftig heltäckningsmatta.

Tack vare att vagnen är så liten underlättar det transporter

särskilt i trånga utrymmen. Till exempel på rot-jobb där fönster ska bytas i lägenheter som är bebodda, och de tunga fönsterpartierna måste transporteras mellan olika rum.

Monteringen av fönstren sker fortfarande manuellt. Tre man hjälps åt, två lyfter och en fixerar karmen.

Johan Markström, uthyrare hos Skanska Maskin i Timrå, utvecklade idén. Mikrovgagnen ingår nu som en av många maskiner som han tagit fram och hyr ut till Skanska Maskin. Privat driver han ett företag, M-fast, där

han utvecklar specialverktyg och maskiner för byggbranschen.

De allra flesta idéerna kommer till efter kontakter med byggnadsarbetare som behöver maskiner. Han nöjer sig inte med att bara lämna ut maskinen, utan föreslår också förbättringar som han tar fram i sin verkstad i Ankersvik utanför Sundsvall.

KENNETH PETTERSON

HAR DU EN BRA GREJ?

Ring 08-728 49 70

GREJER & GREPP PÅ INTERNET

www.byggnadsarbetaren.se

FLER LYFT FÖR TUNGA FÖNSTER

● En skogsmaskin och en timmersax var förebild när Lennart Richardsson, byggnadsarbetare hos NCC i Göteborg, tog fram den här fönsterlyften till ett stort ombyggnadsobjekt i Västra Frölunda i början av 1990-talet (bilden t v). Boggihjul klarar trösklar och sladdar.

Skanska Maskin i Upplands Väsby förvandlade en gaffeltruck till en fönsterlyft som klarar riktigt tunga fönster, upp till 250 kilo styck (bilden t h). Ett stativ med vinkeljärn nertill träs in under fönsterkarmen. Fönstren sugas fast med sugkoppar och fixeras med spännband.

MÖTEN & SÅNT

Svenska Byggnadsarbetareförbundet
106 32 Stockholm Besöksadress: Hagagatan 2,
Stockholm, tel 08/728 49 00

STOCKHOLM

Skytteholmsvägen 2, Solna, tel
08/734 65 00 fax 08/734 66 60

Jakobsbergsektionen: familjedag lör 17 jun. Resa till Kolmårdens djurpak. Det finns 60 platser. Anmälan senast 17 maj till Åke Möller, tfn 073-572 13 79.

Märstasektionen: x:a sekt.möte tis 16 maj, kl 17. Söderg 50. Demokratifrågor. Richard Hellmark, Byggettan, medverkar.

Täbysektionen: x:a sekt.möte tis 16 maj, kl 16.30. Röllingby gymnasium, Österåker. Fackets framtid. Per Mangs, Byggettan, medverkar.

Gotlandsektionen: familjedag lör 20 maj, kl 14. Suderbys Herrgård.

KRISTIANSTAD

Kanalgatan 94, tel 044/12 30 90,
fax 044/12 67 56

Kristianstad-Tollarpsektionen: gökotta lör 6 maj, kl 08. Stackedala, Tollarp.

Hässleholmsektionen: familjemöte ons 17 maj, kl 18.30. Ingelbo Moosepark. Kl 18 samling parkering Coop Forum eller kl 18.15 V:a Torups kyrka.

Kristianstad-Tollarpsektionen: familjemöte lör 20 maj. Fiske i Harasjömåla. Samling kl 08 vid Fackens hus, Kristianstad.

NORRKÖPING

Slottsgatan 116, tel 011/19 04 20
fax 011/19 04 39

Nyköpingsektionen: medl.möte mån 15 maj, kl 18. Gruvstugan, mot Strandstugeviken, följ skyltar. Inför kongressen m m. Korvgrillning-tipspromenad.

KALMAR

Radarvägen 9, tel 0480/42 90 90
fax 0480/510 11

Murarklubben: klubbmöte ons 10 maj, kl 18.30. Byggnads Kalmar.

MÄLARDALEN

Hemdalsvägen 1, Västerås, tel
021/17 87 00, fax 021/41 04 13

Strängnässektionen: sekt.möte mån 22 maj, kl 18.30. Arbetarrörelsens hus.

Västeråssektionen: travresa tis 16 maj till Sundbyholm. Separat annons i Mälarbladet.

ÖREBRO

Riagatan 51, tel 019/603 24 00
fax 019/603 24 19

Askersundsektionen: sekt.möte tor 4 maj, kl 18. Husabergs udde.

Hälleforssektionen: sekt.möte tor 4 maj, kl 18.30. Hellefors Herrgård.

Degerforssektionen: sekt.möte tor 11 maj, kl 18.30. Degerfors bjuden till Stråhallen, Karlskoga.

Fjugestasektionen: sekt.möte tis 9 maj, kl 18.30. Fjugesta Café.

Frövissektionen: sekt.möte tor 11 maj, kl 18.30. Kofallsvägen 1.

Hallsbergsektionen: sekt.möte tor 11 maj, kl 18. Hallsbergs Folkets hus.

Karlskogasektionen: sekt.möte tor 11 maj, kl 18.30. Stråhallen.

Kopparbergsektionen: sekt.möte tis 9 maj, kl 18.30. Bångbro Folkets hus.

Kumlasektionen: sekt.möte tis 16 maj, kl 19. Styrelsen samlas kl 18. Sannaheds Speedwaybana.

Lindesbergsektionen: sekt.möte mån 15 maj, kl 19. Folkets hus.

Norasektionen: sekt.möte tor 11 maj, kl 18. Folkets hus.

Örebrosektionen: sekt.möte tis 7 maj, kl 18.30. Byggfackens hus.

HALMSTAD

Andersbergströgen 104, tel
035/17 41 00 fax 035/17 41 98

Laholmsektionen: medl.möte mån 15 maj, kl 18.30. Kungsbygget.

Rodelåkning och korvgrillning.

Oskarströmsektionen: medl.möte tor 18 maj, kl 19. Pizzeria Alexandra.

LULEÅ

Nygatan 3, tel 0920/940 80
fax 0920/ 948 79

Bodensektionen: medl.möte tor 18 maj, kl 18. Rondo, klubbbrum A.

Gällivarsektionen: medl.möte ons 10 maj, kl 19. Byggnads exp. Postg 1.

Jokkmokksektionen: medl.möte tor 11 maj, kl 18. Notudden.

UPPLAND

Portalgatan 6A, tel 018/19 45 00,
fax 018/19 45 01

Alunda-Östhammarsektionen: styr.möte ons 17 maj, kl 18.30. ÖSS-lokalen, Östhammar.

HÄLSINGLAND

Björnängsvägen 2, Söderhamn,
tel 0270/733 50
fax 0270/733 60

Söderhamnsektionen: medl.möte tor 11 maj, kl 18.30. Folkets hus. Information av Migrationsverket, avtalsmotioner, kommande jobb m m. Fika och lotteri.

VÄRMLAND

Posthornsgatan 8, Karlstad, tel
054/87 58 00, fax 054/83 47 42

Torsbysektionen: sekt.möte tor 11 maj, kl 18. ABF-lokalen.

PILEÅ

Olof Palmes gata 2, tel 0911/787 30
fax 0911/787 39

Älvsbysektionen: medl.möte tis 16 maj, kl 19. Forum, Röda rummet. Försäkringar.

Skellefteåsektionen: sekt.möte mån 15 maj, kl 18.30. Forum, Campusomr, Skeria. Rundvandring.

LINKÖPING

Majgatan 2, tel 013/37 44 00
fax 013/12 25 13

Västerviksektionen: sekt.möte ons 10 maj, kl 19. Fogden.

UMEÅ

Kungsgatan 89, tel 090/711030
fax 090/711031

Umeåsektionen: sekt.möte tis 9 maj, kl 18.30. Byggnads. Umeå.

SYR

Svenska Yrkesdykars Rikssammanslutning, tel 08/728 49 03

Sveriges Yrkesdykars Rikssammanslutning: medl.möte lör 13 maj, kl 13. Bygg-12:an, Brogatan 1, Mölndal.

Altson

Båstad nd

Leif följer bygget dag för dag

Han är Sveriges ende byggspanare

Det finns trainspotters som spanar in tåg och planespotters som kollar på flygplan. Leif Svensson är Sveriges ende byggspanare. Dag för dag har han fotograferat hur barndomens industriområde i Halmstad förvandlats till bostadsområde. Hela tiden från första parkett i sitt eget kök.

TEXT JENNY BERGGREN FOTO LEIF SVENSSON OCH JENNY BERGGREN

Leif Svensson klickar sig fram mellan mängder av bilder av bygget på sin dator, och stannar upp vid en där byggnadsarbetarna ser ut att huka i småblåsten.

– De gick i cement till knäna den dagen. Det måste ha varit strängt som fan, berättar han och minns att det var i september.

Även denna aprildag har arbetarna anledning att huka för vädergudarna när de är ute, men nu börjar huset bli så pass färdigt att de rör sig mycket under tak. Medan husen tagit form har ett och annat dramatiskt ögonblick passerat. Som när en arbetare föll från en stege som vikt sig, och bröt revbenen. Eller när sista delen till en kran fick bankas på plats med betongblock högt uppe i luften. Det såg otäckt ut från lägenheten tvärs över gatan.

En annan gång välte tre väggar som stod uppställda på kant.

– Det blev en liten smärre jordbävning, minns Leif stillsamt.

Något fotoprojekt av den här omfattningen har han aldrig ägnat sig åt tidigare. Men det är åtskilliga år sedan han köpte en bok om fotografering och bland annat fångade sin skrattande son på bild. Fotot hänger nu inom ram på väggen.

I dag sitter Leif i rullstol på grund av den neurologiska sjukdomen MS och det är hans assistenter som har fått hålla i kameran under dokumentationen av bygget. För när arbetet med ett av områdets åtta nya bostadskvarter började rakt utanför fönstret var han direkt på det klara med att han skulle föreviga det bit för bit.

– Gubbarna ställer till och med upp sig på rad nu, säger han.

Själv har han främst arbetat på valsverk och som maskinreparatör till sjöss. Men på 1960-talet hann han även med perioder som plåtslagarlärling, takläggare och rörläggarlärling.

– Man ser ju vilka fina grejer de har när de gör någonting i dag, säger han och drar sig till minnes hur han själv slet bland annat med att smälta asfalt.

Han växte upp nära det centrala område där han nu bor. På ett gam-

Tack vare Leif Svensson är bostadsbygget i Halmstad Sveriges kanske mest väldokumenterade bygge.

mal flygfoto visar han hur det såg ut när han i ungdomen passerade det dåvarande industriområdet på väg till Folkets park. Men industrierna har försvunnit från området, Halmstad har blivit mer av en studentstad och för snart tio år sedan flyttade Leif in i områdets första bostadshus. Runt omkring har industrierna ersatts av bland annat studentbostäder. Och i början av förra året sattes spaden i backen för att bygga de åtta nya bostadskvarter, vars framväxt dokumenterats så noga.

Ett nytt stadsbibliotek har också just färdigställts i grannskapet. Det syns inte från lägenheten men, jodå, Leif har följt även det med kameran. Han vet att det finns de som ser det nya biblioteket som ett onödigt skrytbygge. Men själv tycker han att byggnaden är snygg. Och nog ser den förvånande stiligt ut där den, helt i glas, sträcker sig ut över Nissans vatten på pålar. Som en festlokal.

– Men tänk att hålla rent alla de där fönsterrutorna, funderar mannen som följt hur de kommit på plats. Han tänker lämna en skiva med bilder när biblioteket invigs senare i april. Och under resans gång har han sett till att byggnadsarbetarna har fått en bild när de ställt upp för fotografering.

– Jag tycker de är duktiga faktiskt, sammanfattar han.

Men han tycker att ”en och annan yngling” ibland balanserat väl långt ut på kanterna. ●

30 OKT 2002

Hösten 2002 hade Leif Svensson kvar sin utsikt mot Olofström. Den har han sörgt lite sedan grannkvarteret började resa sig mellan hans köksfönster och horisonten.

15 SEP 2005

4 MAR 2005

8 SEP 2005

16 SEP 2005

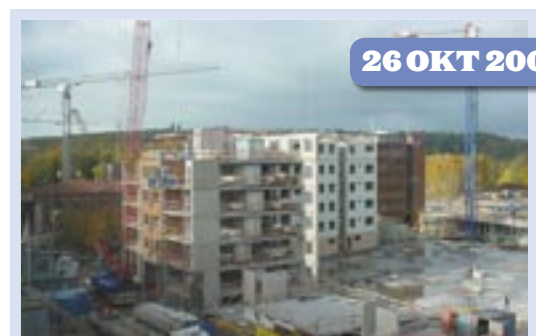
Just här bygger Halmstads kommunala bostadsbolag och Akelius hyresrätter. Leif Svensson tycker det är synd att lägenheterna närmast Nissan däremot kommer att bli bostadsrätter.

21 SEP 2005

21 JAN 2006

26 OKT 2005

I Leif Svenssons grannkvarter Jubilaren börjar inflyttningen senare i år.

Tegeltyg hyllar modet

Design/
Tegel kan användas till mycket. Nu även till att sy kläder faktiskt.

Eller nåja.

Textildesignern Linnea Blomgren har åtminstone tagit fram det här handvävda tyget med mönster från en välmurad tegelfasad.

Idén fick hon under en studiereisa till Polens huvudstad Warszawa hösten 2004. Tegelhusen i de gamla judiska gettona från andra världskriget berörde henne så starkt att hon ville använda dem i sitt eget skapande.

Tyget och kläderna ska därför ses som en hyllning till det motstånd som fanns mot nazismen i gettot och till civilkurage över huvud taget, enligt Linnea Blomgren.

JOHAN SJÖHOLM

Murtyget är en hyllning till alla med mod, inspirerat av murarna runt gettot i Warszawa.

BÖCKER

Resa till Kina

av Ingrid Booz Morejohn

Resehandbok/ **★★★★**

Funderar du på en semesterresa till Kina? I så fall har du stor nytta av att först läsa den här boken.

Den ger i ord och bild en utförlig information om alla kända och intressanta resmål, t ex Beijing med Den förbjudna staden, kinesiska muren, Xi'an med den berömda terrakottaarmén samt

många fler platser. En mängd praktiska tips inför resan finns också med. Denna utmärkta bok kan även läsas efter hemkomsten för att minnas, och smälta alla intryck. AW

Stockholmsägner

av Danny Wattin

Skröner/ **★★★**

Lättlästa, korta, aktuella och humoristiska berättelser som säger mycket om vår samtid. En skröna om dagen som man kan fundera länge på. Den perfekta dass-boken, helt enkelt. EJ

Klarsynen

av José Saramago

Politisk roman/ **★★★**

I valet blankröstar åtta av tio i huvudstaden. Ett sabotage som måste beivras. Spännande ordväv om demokrati och politik. Lite tung ibland, men tänkvärd. ID

Maisie Dobbs

av Jacqueline Winspear

Historisk deckare/ **★★★**

I efterdyningarna efter första

världskriget utspelas den här engelska deckaren. Intressant, men kanske väl mysigt. AS

Kebnekaise

av Pär Axelstjerna

Högläsning/ **★★★★**

En väldigt lockande bok med fantastiska fjällbilder från både sommar och vinter och informativa texter. Charles Rabot, syd- och nordtoppen, glaciärer, fjällstationen och samerna: alla får plats. Ett Gjebmegáisi (Kebnekaise) för soffbordet och sommarsemestern. EJ

Rörisar vill spola miljövänligt

Protester/ I Philadelphia i USA är vvs-montörer upprörda över planer på att installera vattenfria urinoarer. De anser att deras jobb hotas. Enligt ritningarna ska ett höghus i Philadelphia utrustas med vattenfria urinoarer. Det är miljövänligt och det sparar in en del rördragningar. Nu protesterar rörarbetarnas fack i Philadelphia mot idén. "Det påverkar våra framtida jobb möjligheter", säger facket, enligt TT. Stadens borgmästare har kallats in för att medla.

Cementbrist i Afrika

Kenya/ Det blir allt vanligare att vägar byggs av cement i stället för asfalt i Afrika. Därför är byggbranschen orolig för att det ska bli brist och kraftigt höjda priser. Priset på ett ton cement i Kenya är upp till 1 200 kronor, vilket gör det till ett av de dyraste länderna i världen. Landet satsar på att bygga vägar med cement eftersom dessa håller i 40-50 år jämfört med 10-12 år för en normal asfaltsväg. Dessutom är underhållskostnaderna låga. Efterfrågan på cement har ökat ännu mer sedan det blivit fred i både Sudan och Kongo samt en mindre byggboom i både Uganda, Rwanda och Madagaskar.

De vann i påsktävlingen

Vinnare/ Årets påsktävling blev åter en succé. De allra flesta kom fram till att svaret var godisägg. Bokstavskycklingarna fanns på sidorna 5, 6, 25, 31, 36, 39, 41 och 47. Byggnadsarbetaren gratulerar vinnarna.

Följande fem vann var sin axelväska: Lena Jansson, Edsvalla, Lars Persson, Huskvarna, Yngve Westman, Örnsköldsvik, Rune Wetterhall, Norrköping och Inger Norr Åsell, Ytterhogdal.

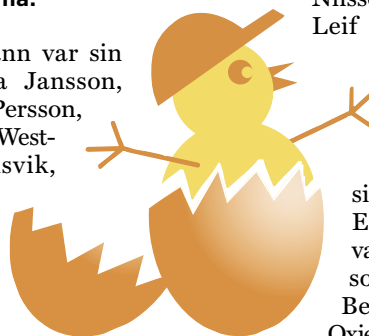
Följande tio vann en t-tröja: Gunnar Hoffström, Växjö, Sven-Åke Wallin, Kil, Henrik Fors, Åmotfors, Ronni Hylander, Malmö, Tommy Dahl, Hörby, Bengt Bergergård, Örebro, Sverre Öberg, Nora, Jan Grytte, Enviken, Lilian F. Almqvist, Veinge och Kjell Carlsson, Lödöse.

Följande tio vann ett måttband: K. Martinsson, Älmhult, Carina Berglund, Tavelsjö, Eva Parkle, Umeå, Maria Dimgård, Stora Skedvi, Lena Bonsér, Gävle,

Ebbe Svensson, Vingåker, Lars-Göran Addicksson, Falkenberg, Harry Hedberg, Orsa, Rikard Pernklint, Kinna och Lars Antonsson, Bjursås.

Följande 25 vann trisslotter: Alli Larsson, Nyköping, Conny Nilsson, Överkalix, Leif Gabrielsson, Åseda, Arne Forsberg, Hedemora, Christer Selander, Hingskärra, Ulf Engren, Sundsvall, Niclas Olofsson, Åsljunga, Bengt Persson, Oxie, Jan Ringkvist, Solna, Ulla Wikberg,

Järfälla, Elsa Lindberg, S. Sandby, Johan Dahlgren, Näveklarn, Magnus Roos, Borensberg, Sverre Fogelström, Spånga, Ulf Klaesson, Huskvarna, Lars Johansson, Ljungby, Nils Hedvall, Sävar, Ove Isaksson, Ljungskile, Jorma Niromaa, Tumba, Tage Nilsson, Skellefteå, Svea Nordlöv, Delsbo, Simon Kindvall, Linköping, Stefan Gidlund, Långsele, Egon Larsson, Gammelstad och Gert Berntsson, Göteborg.

KUL SAGT AV BARN OM KROPPEN

En liten kille låg på dagisvilan och visade fröken vad han kunde om kroppen.	- Skelett, skelett, skelett, sade han och pekade på armar och ben. Till slut	pekade han mellan benen och tillade: - Men det här är bara brosk!
--	--	---

PRESSENS BILD

Jag har en tendens att säga nej så trevligt att ingen förstår att jag menar nej." **Sven-Bertil Taube**, gentleman (Land)

CITAT

Vi riktar in oss för mycket på ondskan. Media berättar när personer blir nedslagna i tunnelbanan, men tänk att varje dag åker hundratusentals människor där, packade som sillar, utan att slå ihjäl varandra."

Stefan Einhorn, snällhetsapostel (Du & Jobbet)

När jag som grabb smörjde in hans spruckna händer med vaselin beslöt jag mig för att inte bli murare."

Anders Wiklöf, åländsk multimiljonär och murarson (Privata Affärer)

Vår typiske medlem är en man i byggbranschen. Om man öppnade den offentliga sektorn för företagande och uppmuntrade unga kvinnor att våga ta chansen skulle det bli bättre."

Gunvor Engström, Företagar-vd (TCO-Tidningen)

Bruce Springsteen We shall overcome

Folkrock/ Efter mer än 30 år har "Bossen" äntligen förnyat sig. Med dragspel, fiol, banjo och kontrabas utan en enda elektrifierad watt, och med låtar från förra sekelskiftet, alla med anknytning till folkmusiklegenden Pete Seeger, får han saloondörrarna att svänga. Stundtals låter det som Bob Dylan, stundtals som en jazzklubb

i New Orleans, varvat med lite irländsk folkmusik. Men spelglädjen är inte att ta miste på när prärievagnen försvinner i solnedgången. KP

Jamie Foxx Unpredictable

R'n'b/ Jamie Foxx vann en Oscar för filmen om Ray Charles och nu satsar han på att slå som sångare också. Trots många kända gästartister, Mary J Blige m fl, blir det aldrig mer än en mediker platta. As

MATLÅDAN

Strimlad bifflåda, 3-4 pers.

- 400 gr strimlad oxinnanlår eller biff
- 1 finhackad gul lök
- 1 strimlad röd paprika
- 1 finhackad röd chili
- 8 skivade champinjoner
- 1 dl vitt vin
- 2 dl matlagings-creme fraiche
- 0,5 dl dijonsenap

- 1 Bryn köttet gyllenbrunt i het stekpanna. Tillsätt grönsakerna. Slå på vin och creme fraiche.
- 2 Låt puttra 2 min. på svag värme. Avsluta med senap.
- 3 Servera med hemlagat potatismos. En bra middagsrätt som passar perfekt i matlådan.

MICKE SELANDER

ARBETSMILJÖN MÅSTE BLI BÄTTRE

Det ekonomiska läget är ljus och byggmarknaden är god. Tillväxten drivs vidare och räntenivåerna ska inte stiga. Allt talar för att byggnationen fortsätter som tidigare. Och det finns behov av att nyrekrytera på grund av en hög medelålder bland byggnadsarbetarna. Många kommer att pensioneras under de kommande fem till tio åren. Det ska tilläggas att antalet lediga platser enligt SCB ökat mest i byggnads- och uppdragsverksamheter.

Men trots detta finns många arbetslösa bland våra medlemmar. I arbetsmarknadsåtgärder finns cirka 1 550 personer, och utanför den öppna arbetsmarknaden finns totalt 10 290 personer. Och totalt arbetslösa är 8 739 medlemmar. Det är 8,8 procent av förbundet.

En del av de arbetslösa saknar utbildning och ibland till och med praktisk erfarenhet av byggnadsarbete. Många saknar yrkesbevis, trots bra utbildning för sin yrkesutövning. Byggnads policy är att det ska finnas en fastställd yrkesutbildning inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen med läroplaner och läromedel.

Men resurserna måste bli bättre. Tidigare hade arbetsförmedlingarna särskilda byggförmedlare. Byggförmedlare var en hjälp för arbetslösa. Vi har god erfarenhet av det.

De hade både kunskap om branschen och samarbetade nära våra avdelningar. Det kunde leda till att många arbetslösa medlemmar fick jobb. Även bra fungerande byggarbetsnämnder kunde driva arbetsmarknadspoli-

tiska frågor. Men när arbetsmarknaden blev bättre omorganiserade Ams sitt arbete och det gav till resultat att särskilda byggförmedlingar upphörde.

Vad gör då Ams och arbetsförmedlingarna? Ger de oss det stöd vi behöver? Upp till bevis, Bo Bylund, generaldirektör sedan förra året. Vid årets slut säger Bylund att

22 000 personer ska vara ute i plusjobb. Nu är det inte fler än 5 550. Hur går det ihop?

Våra medlemmar behöver en ordentlig företagshälsovård. Utöver periodvis arbetslöshet, som är vanligt förekommande bland bygg-

nadsarbetare, kommer förslitande arbetssituationer. Inom LO-kollektivet som helhet skapar arbetslivet ohälsa. Det har skett en försämring sedan tio år tillbaka. Vad är det då som har hänt?

En utredning har presenterats om arbetsmiljön. Vi förväntar oss nu att regeringen lämnar förslag som förbättrar läget för landets löntagare. Det handlar om att förebygga arbetsrelaterade sjukdomar. I vårbudgeten finns en del om detta. Men om arbetsmiljö nämns litet. Företagshälsovården har en viktig roll i arbetsmiljöarbetet. Regeringen ska avsätta 30 miljoner kronor per år 2007 och 2008, utöver den redan beslutade satsningen på 10 miljoner kronor för förbättrad grundutbildning inom företagshälsovården. Det är alltid något. ●

” Det handlar om att förebygga arbetsrelaterade sjukdomar.”

HANS TILLY

förbundsordförande

Telefon 08- 728 48 10

Mobil 070-552 67 40

E-post hans.tilly@byggnads.se

TILLY TYCKER TILL...

... OM VILDA VÄSTERN

● Det är fruktansvärt att det inträffar så många olyckor i byggnadsbranschen. När vi drabbades nyligen i Göteborg, är det ytterligare ett bevis för att byggföretagen måste ta sitt ansvar. Det är, som det regionala skyddsombudet har sagt, inget vilda västern. Skärpning! Varför inte undersöka om det finns arbetsmiljöplaner på alla platser i stället för på enstaka byggen?

... OM ÄRLIGHET ELLER JOBB

● En studie från arbetslivsinstitutet visar att långtidssjukskrivna kan hamna i ett dilemma när de byter yrke för att komma tillbaka till arbetslivet. Många har hamnat i en situation där de brottas med frågan om hur ärliga de kan vara om sitt hälsotillstånd när de söker nytt arbete. Är det så här det ska gå till när vi i stället borde ge stöd så att fler kan komma tillbaka till arbetsmarknaden?

... OM LIVSLÅNGT LÄRANDE

● Svenska Dagbladet skrev i en ledare om vårbudgetens pengar, som går till utbildning under rubriken ”De kanske har Harvard, men vi har ABF”. Med andra ord ett hän mot folkbildningen som en kraft för demokrati, livslångt lärande och personlig utveckling. För att vara exakt föreslår regeringen att anslaget till folkbildning förstärks med 400 miljoner kronor per år från och med 2007.

